

Бошко Савић

дипл. теол. мастер

Однос Руске православне цркве према инославнима

Кључне речи: Руска православна црква, инославни, јединство, дијалог, сведочење, истина, предање, христофобија, канон, духовне школе, екуменизам, црква, православље, мисија

1. Позитивна теолошка полазишта у дијалогу Руске православне цркве и инославних

1.1 Трагање за јединством као императив

Руска православна црква себе самопоима као истинску православну Цркву Христову основану од Самог Господа и Спаситеља, која је вођена Духом Светим. Она је по природи Једна, Света, Саборна и Апостолска, из чега следи да она има пуноту одговорности за ширење Истине Христовог Јеванђеља као и пуноћу власти за сведочење вере.¹ Она сведочи своју веру на основу: Светог писма и Светог предања, канона и правила светих апостола, светих Васељенских и Помесних сабора и светих отаца, такође кроз установу својих Помесних и Архијерејских сабора, Светог синода и кроз указе Патријарха московског и све Русије.²

Основно начело јединства (и једности) Цркве јесте то што она има једну главу — Господа Исуса Христа (Еф 5,23) и зато што у њој дејствује један Дух Свети који оживотворује Тело Цркве и који сједињује све њене удове са Христом као њеном главом.³

Дакле јединство Цркве је унутрашњи квалитет Цркве, и њен начин пројаве. Отуда јединство успешно превазилази све границе (расне, језичке, социјалне, духовне) јер заповест Христова упућена Цркви да се блага вест проповеда свим народима.⁴ Из тог разлога Руска православна црква негује своју мисију и дијаложке форме општења. При том она истиче да јединство благодатног живота унутар Цркве Христове лежи у јединству и непромењивости животворне вере. Стога православна црква сведочи Истину јер је Дух Свети активан у њој. Томе сведоче велики оци цркве који су својим животом верно служили Цркви чувајући је од сваке заблуде.⁵

Врло важна је констатација да се црквено јединство налази у неразделивој вези са Тајном Евхаристије.⁶ Из тог разлога потребно је посебно истаћи да Руска

---

¹ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 1.1.1., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 9.

² Устав Русской Православной Церкви 1.4, преузето 10. 04.2011. са <http://www.mospat.ru/ru/documents/ustav/i/>.

³ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 1.1.2., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 10.

⁴ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 1.1.4., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 10.

⁵ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 1.1.6., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 10.

⁶ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 1.1.8., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 10.

православна црква (са другим помесним православним црквама) трага за јединством пре свега у евхаристијској заједници. Она се окреће хришћанима у расколу позивајући их да живе непрекинутим благодатним искуством Православне цркве, тј. да препознају непорочну духовну традицију сачувану у окриљу Православља. Из истинског православног вероисповедања извире и истински благодатни живот у евхаристијској заједници.

Са друге стране до времена успостављања евхаристијског јединства, Руска православна црква не окреће леђа трагичним поделама у Цркви, већ непрекидно сведочи истинитост благодатног живота. Дубоко верујући да је Христос дошао ради свих људи, Руска црква пројављује достојанство сваке људске личности, те отуда и покрет ка заједничком служењу са инославним на пољу општег људског добра. Ови секундарни облици јединственог деловања, не умањују од самосвести Цркве као истинске, већ пројављују хришћанско старање за цео свет. Руска православна црква не тражи јединство на овим пољима, она се само понаша у складу са хришћанским позивом да сведочи достојанство живота као Божије творевине јер једино истинско јединство је јединство у евхаристијским даровима.

Корен отпадања од јединства Руска православна црква види у изопачењу у вери која се аспектује једним делом у егоцентричности и самоизоливаности:

„Заблуде и јереси су последица егоистичног самопотврђивања и изолованости. Сваки раскол или шизма на овај или онај начин доводе до отпадања од црквене пуноће. Поделе, чак иако нису проузроковане догматским разлозима, представљају нарушавање учења о Цркви и у коначном резултату доводе до изопачења у вери.⁷“

Али битно је и то што одпалим заједницама није негирано постојање благодати, али у нарушеној мери. Отуда јединство наставља да постоји путем непотпуног општења, које директно служи као залог могућности повратка у јединство Цркве у свој њеној пуноти.⁸ А пунота се састоји у Истинитости Цркве која неопштењено чува спасоносну благодат Божију. Отуда њена самосвест непрекинутог јединства са Древном Црквом.

Као најважнији циљ ступања у дијалог са инославнима јесте трагање за јединством од Бога заповеђеног. Како смо видели јединство хришћана припада самој суштини хришћанства. Императив трагања за јединством је стога од првостепеног значаја за Православну Цркву на свим нивоима њеног постојања,⁹ што Руска православна црква препознаје те сходно томе чини кораке у том правцу.

Овако изнесен став показује се као врло важан у дијалогу са инославнима, јер се сам дијалог не посматра као наметнут или као форма коју треба задовољити, већ као квалитет цркве првостепеног значаја за пројаву њене спасоносне природе.

Такође врло интересантан је и став да је равнодушност према дијалогу са инославнима грех према јединству цркве.¹⁰ Отуда Руска православна црква пажљиво послушскује кретања у инославном свету у циљу озбиљног учешћа у дијалогу. То по-

⁷ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 1.1.14., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 12.

⁸ Овако дефинисан став Руске православне цркве према инославнима произилази из историјског искуства и богатог светоотачког наслеђа. Види Картасов А., *Уједињење у свейлу историје*, у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 43–77. Он се не наслања на „теорију грана“ (Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.5., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 15.) нити тврди постојање „невидљиве Цркве“.

⁹ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.1., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 14.

¹⁰ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.2., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 14.

тврђује и постојање Одељења спољних црквених веза, које тимски и професионално и што је такође битно континуирано ради на остварењу пуноће цркве у аспектима њеног васељенског јединства. Руска црква сарађује са инославнима на свим оним пољима у којима се сведочи јединство а да се на тај начин не доводи у питање истинитост Једне Свете Цркве. Из тога следи следећа смерница која дефинише прихватљив облик јединства за Православну Цркву. Из тог става произилази одређење на који се начин Руска православна црква понаша у дијалогу са инославним, она сведочи своје спасоносно искуство и позива на јединство остварљиво у заједничкој непорочној вери која је сачувана у оквирима Православља.

„...Православна црква тврди да је истинско јединство могуће искључиво у окриљу Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве. Сви остали „модел“ јединства су неприхватљиви.“¹¹

Под „моделима“ се подразумева да трагање за јединством Руска православна црква не види у поистовећивању себе са осталим хришћанским светом под утицајем учења о *невидљивој цркви* проистеклој из кругова блиских реформацији.¹² Такође у потпуности је неприхватљива „теорија грана“ — „Branch theory“ која је актуелна око 150 година, а која је производ носталгије за порушеним јединством и потреба Англиканске цркве да позитивно дефинише своје место у хришћанском свету. Руска православна црква је из овог модела преузела само форму остваривања инославних цркава на начин на који се оне самопоимају, што је допринело побољшању климе у теолошком дијалогу између цркава које теже јединству. Такође је неприхватљива изградња Јединства на међу-деноминацијским споразумима што би проистицало из поменуте „теорије грана“.¹³

Руска црква не одобрава ни конформизам ни теолошки минимализам који је пласиран из либерално-протестанског духа. То значи да није довољно да постоји теолошки заједнички минимум, и да није могуће да поједина питања остану у сфери сумљивог јер би такви ставови водили до толерантности према верској несаслагласности, што је неприхватљиво.¹⁴ Могуће је извести закључке о активном залагању Руске православне цркве (на врло високом нивоу) које је уперено против ових трендова у теологији и шире. Из доступних радова можемо да видимо да се Руска православна црква својом позитивном конзервативношћу (у смислу инсистирања на другости) бори против уплива секуларизма (либералног-вестернизма) у хришћанску теолошку мисао.¹⁵

Руска православна црква, одбацује и тезу да се јединство може успоставити кроз заједничко служење свету, јер су то питања другостепеног значаја. Свакако ни њих Руска црква не занемарује, али истиче да је основно јединство у евхаристији првостепеног значаја и истовремено незанемарљиво.¹⁶ У том смислу Руска црква одбацује праксу интеркомунија, јер и поред „једноставног“ заједничарења у ев-

¹¹ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.3., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 14.

¹² Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.4., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 15.

¹³ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.5–6., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 15.

¹⁴ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.7., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 15.

¹⁵ Кирил Г., *Слобода и одговорност: у йошрази за хармонијом*, Београд 2010, (према нашем мишљењу проблемски сиче овог рада јесте теолошки одговор на самопрозване либералне тековине савременог друштва.

¹⁶ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.9., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 15.

харистији, потребно је јединство остварити кроз подударност благодатног живота кроз веру Цркве, а тек истовремено са тим учествовати у пуноћи светотајинског живота у Духу Светоме.¹⁷

Из тог разлога Руска православна црква верује се јединство кроз веру и љубав може добити искључиво као дар Свемогућег Бога. Са друге стране то не значи равнодушност људи према изградњи јединства већ задатак свих хришћана да сарађују са Богом у делу спасења у Христу.¹⁸

1.2 Сведочење спасоносне истине

„Православна црква је чувар Предања и благодатних дарова древне цркве и зато она сматра да је њен основни задатак у односима са инослављем непрекидно и постојано сведочење које води разоткривању и прихватању истине која је изражена у светом Предању.“¹⁹

На овај начин православна црква чува своју еклисиолошку истину од свођења на неку врсту религиозна социологије.²⁰ Ово је посебно потребно у условима интеркултуралног дијалога као и приликом учешћа на међу-религијским скуповима. Ова одлука је поновљена и на трећем предаборском Свеправославном саветовању 1986. године:

„Православна Црква поседује најдубље уверење и црквену самосвест да је она носилац и сведок вере и Предања Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве и чврсто верује да узима централно место у покрету за јединство хришћана у савременом свету... мисија и дуг Православне јесте преношење целокупне пуноће истине која се налази у Светом Писму и Светом Предању, а која и даје Цркви њен универзални карактер... ова одговорност Православне Цркве, исто као и њена екуменска мисија у погледу јединства Цркве била је изражена на Васељенским саборима. Они су нарочито подвлачили везу праве вере са учествовањем у светим тајнама. Православна Црква је увек тежила привлачењу различитих хришћанских Цркава и конфесија заједничкој потрази за изгубљеним јединством хришћана, како би се сви нашли у јединству вере.“²¹

Треба истаћи да своје сведочење Руска православна црква не ограничава само на инославне заједнице, она сведочи у свету и пред светом. За нас су интересантни напори које ОСЦВ улаже у предупређење распрострањања *христианофобије*. Она своје активност усмерава према земљама у којима хришћанске заједнице представљају мањину до рецимо сведочења и указивања на христианофобију у Европи. Председник ОСЦВ-а у једном свом интервијуу истиче да европски политичари у духу „политичке коректности“ прећуткују христианофобичност која се осећа у Европи. У поменутом интервијуу се такође додаје да су учињени пионирски кораци на плану указивања на проблем христианофобије, што се показује резолуцијом која је изгласана у европском парламенту, у којој су први пут наведене чињенице прогона хришћана широм света, при чему су предложени конкретни механизми за превенцију истих. Оно што је врло важно а што наглашава и Митрополит Иларион јесте да тему христианофобије треба посматрати у контексту хришћанске са-

¹⁷ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.12., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 16.

¹⁸ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 2.2.13., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 16.

¹⁹ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.3.1., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 16.

²⁰ Јевтић А. *Православни екуменизам*, у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 181–193.

²¹ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.3.2., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 17.

радње. Што указује на потребу заједничког сведочења Руске православне цркве и других вероисповести у циљу заштите хришћана у било ком делу света у коме су прогоњени.²²

У овој ситуацији укључивање верских заједница и хришћанских цркава у интеркултурални дијалог веома је важно јер ће се само тако верске организације имати могућност да бране своје ставове (и своје чланове) и да истовремено својим световним партнерима сведоче а затим и понуде примењива решења.²³

У тим оквирима сведочење се пројављује у сарадњи, али не на основу доктринарних компромиса нити је пак основ трагања за јединство постављен на овим темељима. Ово је важно у светлу заједничких изазова са којима се сусрећу сви хришћани света. Ту пре свега мислимо на ударце које наноси непријатељско расположени секуларни свет а које непосредно нарушава хришћанску заједницу изнутра. Сведочење хришћана пред овим изазовима могуће је без доктринарних компромиса, а он се огледа у сарадњи и интеракцији.²⁴

Ова сарадња (заједничко сведочење) пре свега је потребна у интеркултуралном дијалогу, у коме Хришћанство сучељава свој поглед на свет са нерелигиозним погледима на свет. Фундаментална важност овог дијалог између погледа на свет јесте у томе што глобализовани свет дефинише систем виталних и референтних вредности као носиоца културе, етоса и норма понашања и живота у свим његовим аспектима. Уколико Хришћанство жели да постоји у глобализованом свету у оквирима свог самопоимања оно мора да дефинише и промовише своје разумевање света.²⁵ У организовању и спровођењу дијалога укључене су многе организације (политичке, оне које се баве заштитом људских права, хуманитарне, верске на националном и међународном плану...) које имају за циљ да превентивно делују у спречавању крос-културне напетости, сукоба, излива мржње и међусобног искључивања. Руска црква учествује активно интеркултуралном дијалогу, водећи промишљене разговоре, дајући предлоге и критичке коментаре.²⁶ Задатак је пак православног сведочења да кроз уста сваког члана Цркве пројављује васељенски и универзални карактер спасоносне вере.²⁷

2. Дијалог Руске православне цркве са инославнима

2.1 Учешће у раду међухришћанских организација

Руска православна црква води разговоре са инослављем на билатералној и мултилатералној основи већ више од два века.²⁸ Познат нам је покушај стварања Свете

²² Митрополит Иларион: *Призрак «христианофобии» бродит по Европе*, преузето 10.04.2011. са <http://www.mospat.ru/ru/2011/04/07/news39369/>.

²³ Филарет Б., *Религиозный аспект проблематики межкультурного диалога в Европе*, *Опубликовано в журнале «Церковь и время» № 47* преузето 10.04.2011. са <http://www.mospat.ru/church-and-time/276>.

²⁴ Митрополит Иларион: *Призрак «христианофобии» бродит по Европе*, преузето 10.04.2011. са <http://www.mospat.ru/ru/2011/04/07/news39369/>.

²⁵ Руска православна црква је учинила неке кораке на том плану: рецимо издавањем *Декларације о правима и достојанству човека* којом је светској заједници понуђено православно гледиште. Оно се великим делом поклапа са Декларацијом УН из 1948, али има своје специфичности које представљају основ хришћанског сведочења и залог обликовања света слободе и одговорности које потичу из најдубље хришћанске перспективе.

²⁶ Филарет Б., *Религиозный аспект проблематики межкультурного диалога в Европе*, *Опубликовано в журнале «Церковь и время» № 47* преузето 10.04.2011. са <http://www.mospat.ru/church-and-time/276>

²⁷ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.3.2., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 17.

²⁸ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.4.1., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 17.

Алијансе (1815. године) чији је иницијатор био Руски Император Александар први. Ова Алијанса окупљала је три монархије: Аустрију (Римокатоличка), Пруску (Лутеранска) и Русију (Православна). Она је представљала дело утопијског екуменизма и вештачког васпостављања јединства. Овај покушај никада није потпуно заживео.²⁹

Следећи велики дијалог је инициран Оксфордским покретом Цркве Енглеске (Англиканска заједница). Главни покретачи овог покрета било је оправдање католичности Англиканске цркве, те су одатле и потицали подстицаји за дијалог. Незадовољавајући облик сарадње са Западом (Римом) скренуо је пажњу на Исток (око 1840. године). Затим Вилијам Палмер (оксфордски професор) посећује Русију у два наврата и обавља разговоре (усмене и писмене) са руским православним званичницима и научницима. У ово време Палмер тестира трактаријанске концепције о Универзалној цркви. Са руске стране је постојала пуна спремност да се отпочне са неком врстом преговора.³⁰

Ово потреба за дијалогом нашла се у жижи интересовања Руске цркве због практичних разлога. Продајом Аљаске и Алеутских острва Сједињеним Америчким Државама, резултирало је премештањем руског епископа из Ситке (Аљаска) у Сан Франциско (Калифорнија) 1861. године, након чега је Руска Православна Црква у Сједињеним Америчким Државама дошла у директан контакт са Англиканском црквом, те је требало решавати практичне канонске проблеме.³¹

Након првог Ватиканског концила, од Римокатоличке цркве се одвојила група верника, који су себе назвали Старокатолици. У Русији је дијалог са Старокатолицима промовисан од групе клирика и интелектуалаца уједињених у *Друштво за религијско савештовање* са седиштем у Петровграду, под председништвом Великог Војводе Константина. На конференцијама са Старокатолицима учествовали су управо чланови овог друштва, а не званични представници Цркве. На трећем Старокатоличком конгресу у Констанци, који је одржан под председништвом професора Ј. Лангена, основана је нарочита комисија за преговоре са Православнима. Установљена комисија је одмах ступила у блиске контакте са руским друштвом. Највећи проблем у разговорима било је питање доктринарне сагласности. Почетком 1874. године, Руско друштво је припремило и предало Старокатоличкој комисији једно „*Излагање о начелним разликама у догматима и литургији које одвајају Западну Цркву од Источне Православља*“. О овом излагању је живо дикутовано дописивањем. Конференција поновног уједињења одржана је у Бону, септембра 1874. То је била информативна конференција теолога а не формални састанак званичних делегата. Историјски значај ове конференције је у томе што су се тада по први пут састали теолози две традиције на слободној и нестраначкој конференцији где су расправљали о основним начелима вере.³²

Руска православна црква је 1903. године примила документ прослеђен од Константинопољске патријаршије, у којој су прецизирани облици и методе у богословском дијалогу са Англиканцима и Старокатолицима. У њој се наводи:

²⁹ Флоровски Г., *Православна црква у 19. веку*, преузето 12.03.2010. са http://www.verujem.org/teologija/florovski_pravoslavni_ekumenizam.htm.

³⁰ Флоровски Г., *Православна црква у 19. веку*, преузето 12.03.2010. са http://www.verujem.org/teologija/florovski_pravoslavni_ekumenizam.htm.

³¹ Флоровски Г., *Православна црква у 19. веку*, преузето 12.03.2010. са http://www.verujem.org/teologija/florovski_pravoslavni_ekumenizam.htm.

³² Флоровски Г., *Православна црква у 19. веку*, преузето 12.03.2010. са http://www.verujem.org/teologija/florovski_pravoslavni_ekumenizam.htm.

„У односу према инославнима треба имати братску спремност да им се помогне обијашњењима, исказивати пажњу према њиховим добрим намерама, могуће је снисхођење према њиховим разумљивим недоумицама које су последице вишевековне поделе. У исто време потребно је одлучно исповедање истина наше Васељенске Цркве као јединог чувара Христовог наслеђа, и једине спасоносне ризнице Божанске благодати... Наш задатак у односу на њих састоји се у томе да им не стављајући сувишне преграде на путу уједињења неумесном нетрпељивошћу и подозривошћу... разоткријемо нашу веру и непромењив став о томе да је искључиво наша Православна Црква, која је неповређено сачувала свецели залог Христов, у данашње време Васељенска Црква и тиме им заиста покажемо шта они треба да имају у виду и на шта да се одлуче уколико стварно верују у спасоносност пребивања у Цркви и уколико искрено желе да се уједине са њом...“³³

Морамо напоменути да је овај део документа у овом виду пренет у документ Руске православне цркве: „*Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу*“.

Прекид у учествовању у међу-хришћанским скуповима настаје са Совјетском револуцијом 1917. године. У периоду између два Светска рата Руска православна црква се бори за свој опстанак у Совјетском друштву. Истовремено велики број руских миграната настањује западну Европу, међу њима и велики број образованих теолога који чине велике корака ка томе да се свет упозна са Православљем.

Након Другог светског рата настаје Светски Савез Цркава 1948. године. У почетку велики број помесних православних цркава био је скептичан према овом савезу. Они су сазвали заседање у Москви (8–18. јуна 1948. године) приликом прославе 500 година од проглашења аутокефалности Руске цркве, при чему су обијавили истину *Једне, свейе, католичанске и айосџолске Цркве*, насупротив измени те истине од стране папизма и насупротив ујединитељским тежњама екуменског покрета, чији је циљ стварање једне екуменске (васељенске) цркве која ће моћи да има утицај на међународна питања... и да остварује јединство у областима социјалног, економског и политичког живота.³⁴

Овај крут и окоштали став постепено је напуштан од стране помесних православних цркава, које су упућивале захтеве за приступање и примање у заједницу Светског Савеза Цркава. У Њу Делхију (Индија) 1961. године скоро све православне цркве учествују као цркве чланице Светског Савеза Цркава. Одлука из Москве 1948. године никада није званично одбачена, и преко ње се прелази ћутке. До 1959. године ставови Руске православне цркве су се променили, тада Руска Црква шаље свог посматрача на седницу Светског Савеза Цркава на Родосу (19–29. август 1959. године). Посматрач је био свештеник Виталиј Боровој, који је Синод Руске православне цркве детаљно известио о свом путовању. У децембру исте године по позиву председника *Одељења сџољних веза* митрополита Николаја у Совјетском Савезу је примљена прва званична делегација Светског Савеза Цркава, на челу са генералним секретаром Visser't Hooft-ом. Делегација је имала широку програмску шему састанака и посета. Значајан део Руске цркве приступање Московске патријаршије 1961. године (у Њу Делхију) Светском Савезу Цркава дочекао је негативно. Руска Православна црква од тада активно учествује у раду Светског Савеза Цркава, и изнутра упозорава на негативне трендове унутар самог Савеза. Московска патријаршија је спремна да иступи из Савеза или да промени свој статус, али то не

³³ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.4.1., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 17–18.

³⁴ Јанарас Х., *Проблем јединства данас*, у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 267–315.

чини јер верује да још увек нису исцрпљена сва средства за надоградњу Светског Савеза Цркава.

Лимити испод којих Руска православна црква не жели да иде у снисхођењу су следећа начела:

1. уколико устав, правила или процедура одређене организације захтева одрицање од верског учења или традиције Православне цркве
2. уколико Православној цркви није дозвољена могућност да сведочи о себи као Једној, Светој, Саборној и Апостолској Цркви
3. уколико начин доношења одлука не узима у обзир еклисиолошку самосвест Православне цркве
4. уколико правила и процедура претпостављају обавезност „мишљења већине“³⁵

Такође форма учешћа Руске православне цркве у међународним хришћанским организацијама треба да буде процењена и степенована према унутрашњој динамици, дневном реду, приоритетима и карактеристикама сваке организације понаособ у целости. Процену ових фактора врши јерархија полазећи од схватања црквене добродети.³⁶

Руска православна црква је свесна да сведочење у инославним институцијама не може бити монолози, због тога посебну пажњу поклања проблему теолошког језика, схватања и интерпретације. Отуда она послушује различите културне интерпретације католичанске истине тако што препоручује стварање заједничких истраживачких центара, група и програма у оквиру богословског дијалога. Такође Руска црква сматра да је од велике важности често одржавање заједничких теолошких конференција, семинара и научних сусрета, размена делегација, размена публикација и узајмно информисање као и развој заједничких издавачких програма, и свакако размена стручњака, предавача и теолога. Један од облика који доприноси бољем међусобном разумевању јесте слање теолога Руске православне цркве у водеће центре инославне теолошке науке. Такође је битан и облик сарадње који је упућен из другог смера, у смислу позивања инославних теолога у Духовне школе Руске православне цркве ради изучавања православног богословља. Саме пак програме у Духовним школама Руска православна црква усмерава ка проучавању инославља путем истраживања теолошког дијалога и упознавања са инослављем.³⁷

Осим теолошког дијалога, важан сегмент учешћа Руске цркве у мултилатералним организацијама је усмерен на заједничко сведочење другостепених облика хришћанског јединства пре свега испред секуларног света. Ови другостепени облици сарадње огледају се у заједничком раду у области служења друштву при чему се поштују наведени лимити. То су харитативне делатности, социјално служење, миротворство, рад са младима... Руска православна црква разматра и могућности заједничких програма религијског образовања и катехизације.³⁸

Треба поменути да Руска православна црква осим мултилатералне сарадње негује и билатералну сарадњу првенствено на пољу теолошког дијалога. Специфичност овог типа дијалога јесте што Руска православна црква организује те дија-

³⁵ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.5.2., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 20.

³⁶ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.5.3–4., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 20.

³⁷ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.4.7–9., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 19.

³⁸ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.4.10., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 19.

логе у оном облику и обиму које у датом моменту сматра најподеснијим. Критеријум овог типа јесте успешност самог дијалога и отвореност саговорника у дијалогу приликом узимања у обзир положај Руске православне цркве у најширем спектру црквено-друштвених проблема.³⁹

2.2 Међурелигијска сарадња на канонској територији Руске православне цркве

Руска православна црква одржава везе са већином инославних заједница на својој канонској територији. Ови братски односи се негују преваходно у циљу координације делатности друштвеног живота и развијања хришћанских моралних вредности, служења друштвеној солидарности, заустављање прозелитизма.⁴⁰

У ту сврху основана је организација под именом „Христианский межконфессиональный консультативный комитет стран СНГ и Балтии“ — Хришћански међуконфесионални консултативни комитет земаља ЗНД-а и Балтичких земаља. Подаци о њему се могу наћи на официалном сајту: <http://www.xmkk.org/>. Цркве које учествују у раду овог тела су следеће⁴¹:

- Јерменска Апостолска Црква
- Виленско-Литванска Епархија Руске Православне Цркве
- Грузијска Православна Црква
- Евангелистичко-лутеранска Црква у Литванији
- Евангелистичко-лутеранска Црква у Русији, Украјини и другим земљама
- Евангелистичко-лутеранска Црква Ингри
- Евангелистичко-лутеранска Црква у Летонији
- Литванска Православна Црква
- Православна Црква у Молдавији
- Римокатоличка црква у Белорусији
- Римокатоличка црква у Литванији
- Римокатоличка црква у Летонији
- Римокатоличка црква у Русији
- Римокатоличка црква у Украјини
- Руска црква хришћана евангелистичке вере
- Руски уједињени савез хришћана евангелистичке вере
- Руски савез евангелистичких хришћана — баптисти
- Руска Православна Црква
- Црква хришћанска — адвентисти седмог дана
- Украјинска Православна Црква Московског Патријарха
- Естонска Евангелистичко-лутеранска Црква
- Естонска Православна Црква Московског Патријархата

Као што видимо у раду ове организације нису све Цркве на канонској територији Руске православне цркве заступљене, стога Руска црква води дијалог на другим нивоима. Имамо податке да су вођени дијалози са рецимо Старообредницима — Русская Православная Старообрядческая церковь,⁴² или са Римокатоличком црквом

³⁹ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.4.11., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 20.

⁴⁰ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 3.6.1., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 20.

⁴¹ Преузето 15.04. 2011 са <http://www.xmkk.org/churches>.

⁴² Преузето 15.04. 2011 са <http://www.mospat.ru/ru/2011/05/12/news41282/>.

(са којом су разговори на високом нивоу),⁴³ или са Асирском Источном Црквом.⁴⁴ Ови случајни подаци нам говоре о учесталости сусрета представника Руске православне Цркве и инославнима на канонској територији Московске патријаршије.

Средином маја је у Москви отворено пленарно заседање Хришћанског међу-верског комитета са темом „поглед у будућност: људски капитал — Начин за превазилажење демографске кризе.“ Овом састанку су присуствовали шеф Одељења за спољне везе Московске патријаршије митрополит Иларион, Католичке архиепископије Богородице у Москви надбискуп Паоло Пези, председник руске Уније Евангелистичких хришћана — Баптиста В. Власенко... Основни закључци овог заседања су да је масовна култура отворено непријатељско расположена према хришћанским вредностима, због чега сви заједно треба да сведоче алтернативу откривајући позитивне вредности хришћанске породице коју треба рехабилитовати.⁴⁵ Том приликом је донет заједнички документ под истим називом као теме заседања. Истакнут је заједнички задатак свих хришћана о одговорности и цркве у сведочењу хришћанских вредности. Стога хришћанске Цркве позивају све државе, добротворне организације, предузећа и све људе добре воље да подрже хришћанске вредности. Све друштвене структуре и верске организације, културни кругови и медији морају да се уједине у превазилажењу ових негативних тенденција.⁴⁶

Руска патријаршија се великом мером залаже да на њеној канонској територији у што је могућој мери умањи прозелитизам и такође истиче потребу да се заједничким снагама иступа против сваке деструктивне мисионарске делатности верских секти.

Требамо истаћи проблем са којим се Руска православна црква сусреће на територији Украјине који је актуелан из тог разлога што је постао стуб спотицања у екуменском дијалогу између Римокатоличке цркве и Московске патријаршије. Основни проблем је што постоји дијаметрално разликовање у ставовима представника Руске цркве и Римокатоличке цркве по питањима прозелитизма и принципа канонске територије. У почетку дијалога начињени су кораци ка приближавању ставова — Баламандски документ из 1993. године којим је заједно осуђене унија. Поновним актуелизовањем Грко-католичке цркве у Украјини (коју је 1946. Совјетски режим забранио). Проблем бива увећан и тиме што су Украјински Грко-Католици насилно заузимали Православне Цркве крајем осамдесетих. Руска православна црква је протестовала у Риму 1997. године и Арчију 1998. године било је прихваћено да унија противуречи еклесијалним принципима. Али у време заседања Мешовите комисије у Балтимору 2000. године Римокатоличка страна је одбацила раније постигнуте договоре и посведочила да са своје тачке гледишта сматра унијатство канонско и еклесијолошки исправно. Из тог разлога је Руска православна црква формулисала потпуно конкретне смернице у даљем односу са Римокатоличком црквом на својој канонској територији, што је већина православних помесних Цркава подржало.⁴⁷

⁴³ Види <http://www.mospat.ru/ru/2011/05/11/news41209/> — председник ОСВЦ састао се Нунцијем у Русији, <http://www.mospat.ru/ru/2010/06/04/news20014/> — сусрет заменика председника ОСВЦ-а и представницима Ватикана, или <http://www.mospat.ru/ru/2011/02/02/news35539/> — званична изјава руског патријарха о савременим сусретима и односима са Римокатоличком црквом...

⁴⁴ Преузето 15.04. 2011 са <http://www.mospat.ru/ru/2011/05/11/news41197/>.

⁴⁵ Преузето 15.04. 2011 са <http://www.mospat.ru/ru/2011/05/13/news41343/>.

⁴⁶ Преузето 15.04. 2011 са <http://www.xmkk.org/2011/03/421>.

⁴⁷ Иларион А., *Руска православна црква није само црква Русије*, интервију објављен на http://www.manastir-lepavina.org/arhiva/novosti/index.php/weblog/detaljnije/episkop_podoljski_ilarion_alfejev_ruska_pravoslavna_crkva_nije_samo_crkva_r/.

2.3 Смернице Руске Православне Цркве у дијалогу са инославнима у циљу мисионарског деловања — мисија Цркве

Црква се суочава са изазовом како да мисијом благовести своје јединство са Христом, када сама не пројављује јединство. Заједничко пак сведочење треба да буде пројава и природна последица ехаристијског јединства. Екуменско искуство стога често показује стварност дубоког духовног јединства у смислу заједничког признавања Библије, Симбола вере древне Цркве, основе хришћанске вере, које помажу да се свету објављује радосна вест Христовог васкрсења.⁴⁸

Православни одбацују погрешне ставове инославних, али из достојанства пребивања у истини они себи не могу да дозволе било какве увреде на њихов рачун.⁴⁹ Ово представља не само форму одношења Руске цркве према инославнима него норму пристојности коју захтева дијалог.⁵⁰

Концепт мисионарске активности Руске православне цркве положен је у захтев „пастирске одговорности“ коју спроводи локална Црква. Православна Црква у Русији је у протеклих 800. година мисионарењем привела милионе људи Истинском спасењу. Стога већина људи којима се упућује проповед је културно укорењене у Православљу. Истовремено међу људима су присутни и нетрадиционални идеолошки и доктринарни системи вредности, и према њима је усмерена „унутрашња мисија“. Неефикасно је враћати се методима и материјалима насталим у прошлости, јер свако време носи нове приступе проблему и нове изазове.

Из тог разлога Руска православна црква препознаје следећа отворена поља за мисионарски рад:

1. проналажење услова за христијанизацију националних култура на основу њихове специфичне културно-креативне компоненте
2. заштита угроженог становништва
3. истраживање и промовисање кроз јавна истраживања суштински хришћанских темеља живота
4. смањење агресије против православља, друштва, породице и појединца које се спроводи путем информативних органа — Позив за информационо друштво
5. позив плурализма религије и философије

Из ових поља Руска православна црква проналази ефикасне облике и методе мисионарске службе.⁵¹

Циљ православне мисије је у најширем смислу да спроведе божији план обожења свих створења, у ужем смислу она представља ширење православне вере кроз преношење искуства заједништва са Богом. У том смислу циљ мисије је стварање

⁴⁸ Брија Ј., *Екуменски сџавови по њишњима мисионарства и евангелизације*, у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 415–438.

⁴⁹ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 7.7.1., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 22.

⁵⁰ Имамо са друге стране интересантан пример свештеника Данила Сисојева познатог анти секташког активисту и хришћанског мисионара. Његов пример је интригантан због метода које је користио приликом свог мисионарског деловања. Он је супротно документу „Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу“ који категорички недопушта увреде на инославних, константно вређао инославне и њихова осећања, разобличавајући њихове заблуде. Овај ексцентрични приступ имао је вишеструког плода током дугогодишње мисионарске активности оца Данила. Отац Данило Сисојев је трагично скончао 2009. године, убијен је док је служио у цркви. Убица је био гневни припадник радикалног исламског покрета. Преузето 15.05.2011. са http://www.rtv.rs/sr_lat/hronika/moskva:-borac-protiv-sekti-ubijen-u-crkvenoj-porti_159339.html.

⁵¹ Концепција мисионерской деятельности Русской Православной Церкви, преузето 13.05. 2011. са <http://www.mospat.ru/ru/documents/church-mission/i/>.

евхаристијске заједнице. Задачи мисије Руске Цркве су: Одржавање Речи Божије у православним душама, едукација и мотивација самоспознаје крштеног лица, оваплоћење православног идеала у народној култури и обичајима и очување културног идентитета, предусретљивост у мисионарској делатности упућеној особама са инвалидитетом, припрема свештенства и мисионара из локалног становништва, стварање услова за активан живот парохије, притом је похвално укључивати све манифестације културног типа са православним садржајем.

Мисија се спроводи хијерархијски при чему засебну одговорност имају епископи, засебну свештеници и засебну лаици.

Данас Руска црква разликује пет облика мисионарске активности:⁵²

1. образовну мисију
2. апологетску мисију
3. информативну мисију
4. мисије у иностранству у различитим етно-културним условима
5. мисија помирења

Руска православна црква је своје мисионарске активности конципирала тако да постоји „мисионарски налог“ који се реализује учешћем лаика у молитви, успостављањем храмовних дужности, укључење лика кроз ђаконски чин, кроз црквене конференције и дебате и друге облике црквеног активизма.

Обука мисионара мора да буде теолошки утемељена и прилагодива различитим условима који се могу затећи на терену. За обуку мисионара постоје специјализоване верско образовне институције. Руска црква практикује да у мисионарску активност укључује и студенте у духовним академијама, што је за њих од посебног практичног значаја.

Свака мисија Руске цркве мора имати свој мисионарски центар по угледу на апостолска времена и такође из реалних потреба.

Мисионарски рад Московске патријаршије укључује и рад младих излазећи у сусрете њиховим стваралачким доменима и потребама што омогућава двосмерну комуникацију.

Такође се инсистира да сам живот и слика модерне парохије буду максимално прилагођене потребама времена при том се посебно мисли на укључивање људи из разних професија у живот парохије. При том није занемарена ни улога жене која се подстиче да се максимално остварује парохијском животу хришћана.⁵³

Руска православна црква унутар себе дефинише мере које имају за циљ да санкционишу клевете на рачун мисионарског деловања и сарадње са инославницима. Она оштро осуђује коришћење неверодостојних информација које изопачују задатке сведочења православне цркве инославном свету и свесно клевећу црквену јерархију оптужујући је за „неверност православљу“. У случајевима таквог деловања Руска црква примењује канонске санкције према лицима и организацијама које шире семе саблазни међу верним народом. Истовремено на својим црквеним порталима Руска црква непристрасно информише верујући народ о свом деловању. Као упориште оваквог приступа Московска патријаршија се позива на одлуку свеправославног сабора у Солуну (1998. године) у којој се каже:

⁵² Концепция миссионерской деятельности Русской Православной Церкви, преузето 13.05. 2011. са <http://www.mospat.ru/ru/documents/church-mission/ii/>.

⁵³ Концепция миссионерской деятельности Русской Православной Церкви, преузето 13.05. 2011. са <http://www.mospat.ru/ru/documents/church-mission/iii/>.

„Делегати су једногласно осудили оне групације расколника, као и одређене екстремистичке организације унутар Помесних православних цркава, које користе тему екуменизма ради критике црквеног руководства и подривања његовог ауторитета, самим тим покушавају да изазову несугласице и раскол у Цркви.⁵⁴ Као потпору за своју неоправдану критику, они користе лажне материјале и дезинформације. Делегати су такође истакли да се православно учење у екуменском покрету увек заснивало и заснива на православној предању, на одлукама Светих синода Помесних православних цркава и свеправославних сусрета... учесници су једнодушни у схватању потребе продужетка учења у различитим облицима међухришћанске активности. Ми немамо права да одричемо мисију коју нам је дао Господ наш Исус Христос — мисија сведочења Истине пред неправославним светом. Не треба прекидати односе са хришћанима других конфесија које су спремне да сарађују са нама... Током више деценија православног учења у екуменском покрету нико од званичних представника било које Помесне православне цркве никада није издао Православље. Напротив, ови представници су увек чували пуну верност и послушање својим црквеним властима, и деловали су у потпуном сагласју са канонским правилима, учењем Васељенских сабора и Отаца Цркве као и са Светим предањем Православне Цркве.“⁵⁵

Руска православна црква посебно упозорава на опасност од оних који учењу у међухришћанским контактима и истовремено иступају у име Руске православне цркве, без благослава Руске православне цркве. У њима Руска црква види опасне преседане који уносе саблазан међу православнима, посебно у случајевима њиховог неканонског и недопустивог ступања у светотајинско општење са инославнима.⁵⁶

Резиме: Русская православная церковь разработала платформу, на основании которой реализует своё отношение к инославным общинам. Основным рычагом её действия является Департамент внешних церковных связей Московского Патриархата, который непрерывно анализирует и управляет интенсивностью отношений к инославным. Такое расположение не является помехой в богословском диалоге и в других формах сотрудничества, а часто имеет неопределимое значение логики для успеха диалога. Создается впечатление, что голос Русской Православной Церкви, благодаря её структуре и её организации, сегодня слышен в мире и уважаем в междуцерковных кругах.

Литература

Примарни извори:

Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, у *Православље и екуменизам*, Београд 2005.

Устав Русской Православной Церкви, преузето 10. 04.2011. са <http://www.mospat.ru/ru/documents/ustav/>

Концепция миссионерской деятельности Русской Православной Церкви, преузето 13.05. 2011. са <http://www.mospat.ru/ru/documents/church-mission/i/>

Секундарни извори:

Официјални сајт Московске патријаршије

<http://www.mospat.ru/ru/2011/05/11/news41197/> Преузето 13.05. 2011.

⁵⁴ У овом смеру треба сагледати и недавну забрану застава и натписа „Православље или смрт“ која је спроведена од стране Руске државе у сагласности са Руском православном црквом.

⁵⁵ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 7.7.1., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 22.

⁵⁶ Основни принципи односа Руске православне цркве према инослављу, 7.7.3., у *Православље и екуменизам*, Београд 2005, 22.

<http://www.mospat.ru/ru/2011/02/02/news35539/> Преузето 13.05. 2011.
<http://www.mospat.ru/ru/2011/05/11/news41197/> Преузето 15.05.2011.
<http://www.mospat.ru/ru/2011/05/13/news41343/> Преузето 15.05.2011.
<http://www.mospat.ru/ru/2011/05/12/news41282/> Преузето 15.05.2011.
<http://www.mospat.ru/ru/2011/05/11/news41209/> Преузето 15.05.2011.
<http://www.mospat.ru/ru/2010/06/04/news20014/> Преузето 15.05.2011.
<http://www.mospat.ru/ru/2011/02/02/news35539/> Преузето 15.05.2011.
<http://www.xmkk.org/churches> Преузето 15.04. 2011.
<http://www.xmkk.org/2011/03/421> Преузето 15.04. 2011.

Секундарна литература

Брија Ј., *Екуменски сџавови по њишањима мисионарства и еванџелизације, у Православље и екуменизам*, Београд 2005.
 Јанарас Х., *Проблем јединства данас, у Православље и екуменизам*, Београд 2005.
 Јевтић А., *Православни екуменизам, у Православље и екуменизам*, Београд 2005.
 Иларион А., *Руска православна црква није само црква Русије*, интервију објављен на http://www.manastir-lepavina.org/arhiva/novosti/index.php/weblog/detaljnije/episkop_podoljski_ilarion_alfejev_ruska_pravoslavna_crkva_nije_samo_crkva_r/
 Митрополит Иларион: *Призрак «христианофобии» бродит по Европе*, преузето 10.04.2011. са <http://www.mospat.ru/ru/2011/04/07/news39369/>
 Кирил Г., *Слобода и одговорност: у њошрази за хармонијом*, Београд 2010.
 Филарет Б., *Религиозни аспект проблематики межкултурног дијалога в Европе*, *Опубликовано в журнале «Церковь и время» № 47 преузето 10.04.2011. са* <http://www.mospat.ru/church-and-time/276>
 Флоровски Г., *Православна црква у 19. веку*, преузето 12.03.2010. са http://www.verujem.org/teologija/florovski_pravoslavni_ekumenizam.htm
http://www.rtv.rs/sr_lat/hronika/moskva:-borac-protiv-sekti-ubijen-u-crkvenoj-porti_159339.html Податак преузет 10.04.2011.